

Boshlang'ich matematik ta'limda arifmetik materialning mazmun va mohiyati

Otajonova Sabohat — Urganch Davlat Universiteti Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi talabasi.

Annotatsiya. Ushbu maqolada boshlang'ich matematik ta'limda arifmetik materialning mazmuni va mohiyati, uning o'quvchilarning tafakkurini shakllantirishdagi roli, pedagogik jarayondagi ahamiyati hamda uni samarali o'qitish yo'llari yoritilgan. Shuningdek, arifmetik bilimlarning bosqichma-bosqich berilishi, didaktik tamoyillar asosida tashkil etilishi va zamonaviy metodik yondashuvlar asosida o'rgatish muhimligi ta'kidlangan.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, arifmetika, mazmun, metodika, arifmetik tushunchalar, hisoblash malakasi, didaktika.

O'zbekistonda boshlang'ich ta'lim tizimini takomillashtirish, ayniqsa matematika fanini o'qitish sifatini oshirish dolzarb vazifalardan hisoblanadi. Boshlang'ich sinflarda matematikaning asosiy qismini arifmetika egallaydi. Arifmetik bilimlar o'quvchilarning mantiqiy fikrlashini shakllantirish, hayotiy masalalarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega.

Boshlang'ich sinfda arifmetik materialning mazmuni deganda, sonlar va ular ustida amallar, arifmetik hodisalar, tenglik va tengsizlik, birliklar haqida bilimlar, hisoblash malakalari, masalalar yechimi va amaliy topshiriqlar tushuniladi. Bu bilimlar o'quvchilarda matematikaning boshlang'ich asoslarini shakllantiradi va keyingi bosqichlardagi murakkab mavzularni o'zlashtirish uchun zamin yaratadi. Boshlang'ich matematik ta'limda arifmetik material quyidagicha bosqichma-bosqich beriladi:

1. 1-sinfda o'quvchilar 0 dan 20 gacha bo'lgan sonlar, ularning tarkibi, qo'shish va ayirish amallari bilan tanishadi.
2. 2-sinfda 100 gacha sonlar ustida to'liq amallar, ko'paytirish va bo'lishga tayyorgarlik, uzunlik, og'irlik, vaqt birliklari kiritiladi.
3. 3-sinfda ko'paytirish va bo'lish, ko'rsatkichli misollar, murakkab masalalar, ulchov birliklari o'zlashtiriladi.
4. 4-sinfda ko'p xonali sonlar bilan amallar, aralash sonlar, ulushlar, kasrlar va ularga doir arifmetik masalalar o'rganiladi.

Arifmetik materialning mohiyati shundaki, bu bilimlar orqali o'quvchi atrof-muhitdagi sonli munosabatlarni tushunadi, oddiy va murakkab hayotiy vaziyatlarda matematik fikrlash asosida yechim topishga o'rganadi. Arifmetika nafaqat nazariy bilim, balki amaliy ko'nikmalarni shakllantirishga xizmat qiladi.

Boshlang'ich ta'limda arifmetik materialning o'quv-uslubiy asoslari quyidagilardan iborat:

- Darsliklar
- Metodik qo'llanmalar
- Didaktik materiallar
- Elektron resurslar

Mazmun jihatidan arifmetik material quyidagi didaktik tamoyillar asosida berilishi lozim:

- Izchillik
- Tushunarlik
- Ko'rgazmalilik
- Faollik

Shuningdek, arifmetik materialning o'qitilishida quyidagi zamonaviy yondashuvlardan foydalanish tavsiya etiladi:

- Muammoli vaziyat yaratish
- O'yin texnologiyalari
- Guruhli ishlash
- Integratsiya

Arifmetik materiallar orqali o'quvchilarda quyidagi ko'nikmalar shakllantiriladi:

- son va amallar haqidagi tushunchalar;
- hisoblash malakalari (qo'shish, ayirish, ko'paytirish, bo'lish);
- masalalarni tahlil qilish va mantiqiy yechim topish;
- hayotiy vaziyatlarda sonli ma'lumotlardan foydalanish.

Bugungi kunda raqamli texnologiyalar arifmetik materialni o'qitishda ham keng qo'llanilmoqda. Elektron darsliklar, ilovalar, masalalar generatorlari o'quvchi uchun interaktiv muhit yaratadi. Bu esa o'z navbatida ularning mavzuga bo'lgan qiziqishini oshiradi, mustaqil ishlashga undaydi.

Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich ta'limda arifmetik material o'quvchining intellektual va amaliy rivojlanishi uchun tayanch vazifasini bajaradi. Mazmuni puxta ishlab chiqilgan, metodik jihatdan asoslangan arifmetik ta'lim yuqori natijalarga erishishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Shu bois, bu yo'nalishda o'quv-uslubiy materiallarni doimiy ravishda yangilab borish, o'qituvchilarning metodik malakasini oshirish ta'lim sifatini yuksaltirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni, 2020-yil.
2. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi. Boshlang'ich ta'lim bo'yicha davlat ta'lim standarti, 2022.
3. Yusupova D. Boshlang'ich ta'limda matematika o'qitish metodikasi. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2020.
4. Xolboyev A. Pedagogik texnologiyalar va metodika asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
5. "Ta'lim va tarbiya" ilmiy-uslubiy jurnali, 2023, 2-son.
6. Karimova N. Matematika ta'limida didaktik yondashuvlar. – Samarqand: Ilm ziyo, 2019.
7. Madrahimov R. Boshlang'ich ta'limda arifmetika asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, 2021.